

**R. P. Martini De Esparza Artieda, Navarri, Theologi Societ.
Iesv, Cvrsvs Theologicvs**

In decem Libros, & duos Tomos distributus, Ivxta Methodvm, Qva In
Scholis Societatis Iesv communiter traditur annis quaternis

Continens Primam Partem, & Primam Secundæ D. Thomæ. Ad Alexand.
VII. Pont. Max.

Esparza Arteida, Martin de

Lugduni, 1666

XXIX. Vtrum malitia moralis consistat in sola priuatione rectitudinis
debitæ?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94815](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94815)

tionem ad fidem D. August. c. 17. de catechizandis rudibus; ubi intelligendus proculdubio est in sensu à nobis hic explicato. Ratio omnium communis est. Quia in hoc casu actus sublequentes sunt electiones formales respectu finium, aut malorum, aut imperfectorum, ideoque sunt solum mali, vel solum imperfecti, & non mixtae bonitatis, ac malitiae, seu imperfectiois mutantis speciem, ut patet ex supra dictis. In nullo igitur casu datur compositio bonitatis, & malitiae, perfectionis, & imperfectiois peculiarium in vltimo actu, circa fines, & media proposita, idemque dicitur de similibus.

Art. 1. Ad 4. Si quis falsò credat ex. gr. debere se mentiri coram iudice ad tuendam vitam innocentis, sed tamen incidat in dubitationem, an hac sua persuasio sit falsa, & cognoscat se posse, ac debere dubitationem istam deponere acquirendo legitimam sufficientem notitiam veritatis, antè opportunitatem dicendi coram iudice (quibus duabus cognitionibus ignorantia constituitur formaliter in ratione vincibilis) proculdubio peccat, si negligat inquirere veritatem, aut concipiat propositum non inquirendi ante dictam opportunitatem. Et rursus peccat de nouo, si durante vincibilitate ignorantiae pergat sponte sua ad deponendum coram iudice. Peccat verò de nouo, siue faciat depositionem falsam, siue faciat veram: Si veram, quia adhuc indicat se debere mentiri; si falsam quia indicat se debere inquirere ante dispositionem de veritate prioris eius persuasionis, nec licere interim sibi, ut confidat tali persuasioni, eamque deducat in opus. Neutro porò dictamine potest se tueri in casu posito aduersus obligationem, quam imponit alterum dictamen: quia inquirendo veritatem, adhuc sibi peruiam, si velit, facere potest, ut neutri dictamini repugnet. Vnde voluntas nimium festina deponendi in iudicio, neque hinc, neque inde sufficientem habet excusationem. Neutra igitur ex parte bonitatem vllam habere potest, sed puram malitiam.

Art. 2. At postquam ignorantia reddita est inuincibilis, seu non proximè vincibilis, quia iam adeò iudex, & vrget legitimè interrogando, nec vllus alius amplius superest locus tergiversandi, aut inquirendi veritatem; sed necesse omnino est iuxta praesentem testis interrogati existimationem, vel mentiri rotundè, vel perdere innocentem, qui videlicet aequè perditur quauis interposita mora, aut tergiversatione. Postquam, inquam, ventum est in has angustias, licet testi, ut conformetur dictamini conscientiae suae tametsi errantis, utque mentiatur, nec vlla accrescat de nouo malitia seorsim imputabilis ex voluntate mentiendi, sed haec voluntas erit tantum bona, & omisso eiusdem voluntatis tantum mala. Quia nimirum ignorantia, quae prius fuit vincibilis, potuitque depelli ante opus mentiendi, non est amplius vincibilis, nec potest vltimo pacto hic & nunc depelli ante mendacium, vel perditionem innocentis, ideoque dictamen conscientiae prius errantis vincibiliter est iam eiusdem prorsus conditionis hic & nunc cum dictamine conscientiae antè, & post errantis inuincibiliter.

Art. 3. Quapropter sicut dictamen conscientiae ante, & post errantis inuincibiliter, excusat ab omni omnino peccato, & prius, & postea: Ita dictamen conscientiae vincibiliter errantis pro tempore antecedenti, ideoque non excusans absolute à peccato antecedentem voluntatem ignorandi, seu non depellendi ignorantiam, excusat nihilominus à nouo peccato, omnique noua malitia seorsim imputabili, voluntatem mentiendi; ex quo non est amplius vincibilis error, ac proinde electio mendacii hic & nunc euadit tantum bona, nec potest dici mala, nisi mediata, ac remota per denominationem prouenientem à

praecedenti voluntate ignorandi, quae fuit peccaminosa immediate ratione sui. Imò potest testis in eius modi angustias constitutus, in sensu composito sui erroris iam inuincibilis poenitere legitimè de priori peccaminosa negligentia indagandi veritatem, & concipere veram Dei dilectionem super omnia, atque iustificari, ac demum cum hac bona animi dispositione procedere ad opus mendacii, quod indicat honestum, nec iam potest iudicare inhonestum. Quae omnia consonant tum doctrinae D. Thomae de hac materia, si obseruetur attentè in q. 19. art. 6. tum iis, quae tradita sunt à nobis supra q. 24. Igitur ex dictamine conscientiae errantis in nullo casu prodire potest actus bonus, & malus simul, bonitatis, & malitiae specialiter ac seorsim imputabili ratione eiusdem actus.

Ad 5. Idem motuum potest mouere intellectum ad assensum veri, & falsi, ut auctoritas hominis dicentis, Petrum, & Paulum currere, altero currente, & altero non currente reipsa. At non potest idem motuum mouere voluntatem ad prosecutionem honesti, quia honestum est, & inhonesti cognitum ut talis; quia inhonestum cognitum ut tale, eo ipso cognoscitur saltem aequiuolens, ut displicens Deo, idest, ut repugnans motui voluntatis honeste, quia honestum est; cum honestum constituitur formaliter per conceptum placentis Deo; quae patent quoad utramque partem ex dictis supra q. 2 c. Nulla igitur est consequentia ex actu vero, & falso simul, ad actum bonum simul, & malum relatè ad diuersa obiecta. Similiter duae cognitiones possunt coniungere cum eodem tertio duos terminos inuicem congruentes, simulque repugnantes eidem tertio, quorum proinde coniunctio mutua inferenda in conclusionem, est vera, licet coniunctiones eorundem cum tertio, idest praemissae, fuerint falsae. At intentio mala, idest, contemptiva voluntatis Diuinae nequit inducere electionem bonam, idest, appetitiuam eiusdem Diuinae voluntatis, quia nulla causa inducit effectum contradicentem sibi. Quare hic etiam deficit ratio consequentiae.

QVÆSTIO XXIX.

Vtrum malitia moralis consistat in sola priuatione rectitudinis debita?

IDE TVR non consistere in tali priuatione. 1. Quia fieri potest, ut quis eliciat actum malum, quando non tenetur ad eliciendum vllum actum bonum: ut si quis eliciat actum obij Dei, quando non tenetur ad dilectionem Dei. Ergo dari potest actus malus, qui non priuet vlla rectitudine debita.

2. Deterius est, odisse Deum, quam carere dilectione Dei etiam debita. Ergo ille excessus malitiae non consistit in sola priuatione rectitudinis debita. Eadem autem est ratio proportionaliter de malitia, & de maiori malitia. Similiter est maius malum, odisse Deum intensè, quam odisse remissè; & tamen omne odium priuat totaliter dilectione Dei.

3. Vnicuique virtuti morali opponuntur duo vitia specie distincta in genere moris, ideoque habentia malitias distinctas, & inaequales inter se. Non autem forent talia, si ratio vitij, & malitiae consisteret adequatè in sola priuatione rectitudinis. Quia utraque vitia extrema priuant vna eadem rectitudine virtutis vtriusque interiacentis; atque priuationes non multiplicantur specie, nec sunt inaequales inter se, nisi iuxta multiplicatam specificam, & inaequalitatem eorum, quibus priuant.

4. Ex vitiis extremè oppositis eidem virtuti, vel liberalitati, alterum peccat per excessum, vt prodigalitas, alterum per defectum, vt auaritia. Quod autem per excessum, si quidem opponitur ei, quod per defectum, atque vna priuatio non opponitur alteri priuationi eiusdem rei, necesse est, vt consistat in positio, si quod per defectum consistat in priuatione, vel certè è conuerso.

5. Peccata ex D. Thoma qu. 72. ar. 6. aliisque communiter alia sunt commissionis, & alia omissionis. Alia namque opponuntur priori, alia posteriori principio vniuersali totius iustitiæ, traditis pl. 36. 27. *Declina à malo, & fac bonum.* Omnia autem peccata essent omissionis, si omnium malitia moralis consisteret in sola priuatione rectitudinis debitæ: hoc enim perinde est, atque omnem malitiam consistere in sola omissione rectitudinis debitæ. Vnde redundaret alterum ex duobus illis principiis distinctè traditis in Psalmo. Quia ipsum declinare à malo formaliter esset facere bonum, seu habere rectitudinem debitam, & è conuerso, ipsum facere bonum, formaliter esset declinare à malo, seu non habere priuationem rectitudinis debitæ.

6. Peccatum lethale, & veniale differunt specie, & tamen non priuant necessariò rectitudine diuersæ speciei: quia furtum leue, & furtum graue priuant rectitudine iustitiæ commutatiuæ, quæ est species infima virtutis. Ergo malitia lethalis, & venialis non consistunt in sola priuatione rectitudinis.

7. Malitia seu ratio formalis peccati non consistit in priuatione realiter distincta ab actu peccaminoso, eundemque vel antecedente, vel subsequente; quia tota malitia moralis consistit formaliter in determinatione libera voluntatis contraria legi Dei, quatenus libera, & quatenus contraria, cum libertas in actu secundo sit de conceptu moralitatis vt sic, vt liquet ex dictis q. 17. & seqq. & similiter sit de conceptu malitiæ moralis, & peccati, contrarietas cum lege Dei, vt liquet ex q. 20. & insuper ex definitione peccati communiter recepta: *Delictum, factum concupitum, contra legem Dei eternam*, iuxta Augustinum. *Celestium inobedientia preceptorum*, iuxta Ambrosium. Libera autem determinatio voluntatis primò, ac formaliter constituitur per actum positium, nec potest constitui per puram priuationem, vt apparet ex q. 15. & similiter constituitur adequatè per eundem actum positium tota ratio conformitatis, & difformitatis ad legem Dei, quatenus imputabilem operanti, vt liquet ex quæst. 26. Nihil igitur antecedens, vel subsequens actum, qui est malus, constituit formaliter malitiam eius; sed neque in priuatione indistincta realiter ab actu, qui est malus, consistit formaliter eius malitia; quia nulla priuatio, nullumque non esse potest identificari realiter cum aliquo positio, seu cum aliquo esse. Necesse igitur est, vt malitia actus, qui est malus, constitutur per ipsum actum positium, quatenus positius est.

8. Actio exterior mala auget rationem malitiæ, quæ reperitur in actu imperanti malo seorsim sumpto. Deterius enim est, voluisse occidere, & occidisse de facto, quam voluisse tantum; & sic de similibus. Et tamen actio exterior nullam superaddit priuationem specialem rectitudinis debitæ, quia ex suppositione actus interni imperantis mali, seu in sensu composito eius, non debetur actio exterior bona, cum non sit iam possibilis. Similiter actus quilibet malus diutius durans, est maius malum, & tamen nulla propterea superadditur noua priuatio rectitudinis. Ergo nõ omnis malitia consistit in eiusmodi priuatione.

9. Non consistit in priuatione omne malum physicum. Quia sextus digitus in manu, & quælibet alia superabundantia, aut materie in aliqua parte corpo-

R. P. Esparza Curs. Theol. Tom. I.

ris humani, vel statuae; aut colorum in imagine, aut chordarum in cythara, & sic de similibus, sunt mala, & tamen sunt entia positia. Eodem modo error, dolor, cibus amarus, & alia huiusmodi sunt mala, nocentque magis quam sola carentia cognitionis veræ, delectationis, cibi dulcis, & similia; & tamen sunt entia positia. Ergo nec omne malum morale consistit in priuatione.

Art. 5. Respondetur. Impossibile est, vt is, cui adest omne bonum sibi debitum, & cuius est proximè capax, patiatur nihilominus aliquod malum, vtque inferat alicui nocumentum aliquod, quod non tollit, nec minuit cumulum bonorum omnium ipsi possibile. Quod quidem videtur principium per se notum. Potest tamen ob oculos poni distinctius per inductionem cuius manifestam in quouis rerum genere. Nec enim est possibile, vt aliquis patiatur malum aliquod paupertatis, ægritudinis, cæcitat, insipientiæ, &c. cui adsunt omnes diuitiæ, tota salus, perfecta vis videndi, plena sapientia, &c. Haud est minus notum, eum, cui deest bonum aliquod sibi proportionatum, & debitum ratione proportionis, eo ipso pati malum aliquod, atque inferri nocumentum aliquod, cui aufertur aliquod eiusmodi bonum. Quod simili inductione perspicitur à quouis clarè, & facile potest. Manifestum denique est, bonum ex conceptu suo vniuersali, esse prædicatum conuertibile cum ente, adeoque esse prædicatum positium, vt potè indistinctum, ac inseparabile ab ipso esse, eidemque non modò non detrahens, verum etiam superaddens vim motiuam, ac inductiuam appetitus, & amoris, iuxta communem notitiam boni superius expositam ex Philosopho. Manifestum igitur est, omne malum tum physicum, tum morale consistere formaliter in priuatione boni vnicuique debiti, omnemque talis boni priuationem esse malum quoddam, neque quidquam aliquatenus alicui nocere posse, nisi quatenus eiusmodi priuationem, aut inducere valet, aut habet inseparabiliter adiunctam sibi.

Art. 2. Discursus iste auctorem habet Alexandrum de Alex. 2. p. q. 34. memb. 8. art. 4. prope finem, vbi sic arguit cum Augustino: *Cum natura corrumpitur, ideo malum eius est corruptio: quia eam qualicumque priuat bono; nam si nullo bono priuat, non nocet: nocet autem adimendo bonum.* Hinc idem Augustinus 11. de Ciuit. c. 9. concludit: *mali nulla natura est; sed amissio boni, mali nomen accepit*, & lib. 83. qq. q. 6. *Totum hoc nomen mali, ait, de speciei priuatione repperit est*, in qua sententia est admodum frequens, ac locuples in libris de lib. arb. inque aliis omnibus aduersus Manichæos conscriptis, necnon lib. 3. confess. c. 7. & lib. 7. c. 12. & in Enchirid. à c. 12. de vera relig. c. 19. Sed maximè omnium videndus est lib. 2. de moribus Manich. vbi initio præfatus, de malo morali, seu ad moralem disciplinam pertinenti sermonem sibi esse, ostendit deinde fusè, & efficaciter, omne malum in solo defectu, corruptione, ac priuatione boni consistere, idque demonstrat singillatim iuxta omnes mali definitiones, & acceptiones communiter receptas. Idem docent frequenter alij SS. PP. qui videri possunt apud Valentiam tom. 2. disp. 2. q. 13. pun. 5. & disput. 6. q. & punct. 1. & Inculentiùs apud Petau. to. 1. dogm. Theol. c. præsertim 4. vbi latè & patèter ostendit hanc esse vniuersalem veterum Patrum sententiam, necnon Gentilium alicuius momenti. Verum nemo significantiùs, & efficacius aut docet, aut demonstrat omnem mali rationem in sola boni debiti priuatione sitam esse, quam Dionys. c. 4. de Diu. Nom. præsertim 4. par. vbi inter alia, sic pronunciat de malo morali. *Si malas fieri animas dicimus, in quo sunt mala, nisi in bonarum qualitatum, operationumque defectu, atque proniente ex infirmitate propria priuatione, ac prolapsione*

H h 2

font

fructu bonis suis? Nam & circumfusum nobis aërem offundi tenebris dicimus defectu, atque absentia lucis. Itaque neque in demonibus, neque in nobis est malum, quasi existens, sed ut defectus, & desertio priorum bonorum. Et iterum propè finem capitis. Non igitur malum est aliquid, nec in iis, quæ sunt, malum est. Nusquam enim malum est, quatenus malum. Nec, quod malum sit, hoc à potestate proficiscitur, sed imbecillitate. Ac demum paulò post: Atque, ut summam dicam, malum, quemadmodum sæpe diximus, infirmitas, imbecillitas, ac priuatio est, aut scientia, quæ latere non potest, aut fides, aut appetitus, aut actionis boni. Eandem omnis malitiæ constitutionem formalem adæquatam per priuationem boni debiti docent ex professo Mag. in 2. dist. 34. & 35. & ibidem D. Bonaventura, alique communiter; sed copiosius, & efficacius, quàm alij, D. Thomas 1. par. tota q. 48. lib. 3. contra gent. c. 7. 8. & 9. tota q. 1. de malo, & alibi sæpe, ut mirum profecto sit (ne quid dicam aliud) P. Valquez dicere potuisse sententiam Sancti Doctoris in hoc puncto sibi satis ambiguum esse.

Art. 3. Verùm, ut ea qualiscumque occasiuncula ambigendi tollatur è medio, addendum est ex eodem S. Doctore iisdem in locis, omnem cuiusvis boni priuationem, ideoque omnem malitiam esse indistinctam realiter ab aliquo alio bono. Cuius documenti rationem reddit optimam Alexander memb. illo 8. fine. Quia videlicet omnis causa, atque omne principium intendens ad bonum operatur; atque omnia à malo quàm malum est, refugium quantum possunt, adeoque ex more seu innato, seu elicto alicuius boni, seu honesti, seu delectabilis, seu utilis, intenditur, infligitur, ac permittitur, quodcumque malum datur à parte rei. Vnde si aliqua priuatio boni, & malum aliquod esset realiter expers omnis boni, & defectum esca omnis bonitatis, nullam posset pertrahere causam, aut principium ad positionem sui à parte rei, nec resultare posset ex vlllo fundamento.

Art. 4. Certè agens rationale, aut utcumque cognoscituum non potest aliquatenus determinari ad impeditionem, seu priuationem impeditiuam alicuius boni, nisi alliciente alio bono impossibili, quia motuum adæquatum appetitus rationalis, necnon & sensitiui, est bonum, ideoque non potest amplecti malum, seu priuationem boni, nisi ratione alterius boni adiuncti. Principium autem irrationale, & quod nullatenus est cognoscituum, accipit impetum, & determinationem ab agente rationali, & cognoscituo, ut dicitur alibi cum D. Thoma sæpe id docente; & propterea nequit ad id determinari, ad quod non potest determinare vlllum principium ratione præditum, aut sensu. Hinc est, quòd in natura nulla datur pura corruptio, sed quæ simul sit generatio respectu eiusdem subiecti, vel saltem diuersorum. Ergo nihil est ex quo prouenire aliquo pacto possit pura priuatio boni distincta realiter ab omni bono.

Art. 5. Accedit, si daretur in natura vis illatiua puri mali, seu puræ priuationis boni, naturam eatenus fore malè ordinatam. Quia in nullam sapientem ordinationem cadit, ut velit aliquid ordinatum ad purum malum. Alioquin laudari posset directio artificis, non solum, quæ nullum pareret bonum, sed quæ sisteret in termino purè malo. Accedit rursus, omne quomodocumque proueniens ex aliquo principio, esse aliquatenus, etsi diminutè, ac defectuosè, participatum eius: cum nihil indè emanare possit, ubi nullatenus ipsum præhabetur. Quapropter ex Deo, qui est purum bonum, & in quo nullus est defectus bonitatis, nullus purus defectus, seu pura priuatio bonitatis procedere immediatè vlllo pacto potest, licet procedere possit bonum defectuosum, seu bonum particulare priuatum alio bono. Vnde in entitatibus

immediatè procedentibus à Deo, defectus quilibet bonitatis est ex suo conceptu innixus alicui bonitati. Vtpotè non ponendus, nec possibilis poni à parte rei, nisi esset coniunctus cum bonitate aliqua. Ex quo vltèrius inferitur, neque ex entitatibus immediatè procedentibus à Deo, posse resultare vllum purum defectum, seu puram priuationem boni, non innixam alicui bonitati, eidemque essentialiter conferatam ex conceptu suo, qualis nimirum defectus, & priuatio nulla præintelligitur in illis entitatibus. Eadem autem est ratio, ut patet, de toto deinceps progressu principiorum, seu quali principiorum, potentius quidem specialiter magis, ac magis extenuare, ac obsecrare; nunquam tamen penitus extinguere, ac delectare splendorem & characterem primæ suæ originis.

Art. 6. Itaque sicut eadem res quatenus inductiua cognitionis, dicuntur veræ; & quatenus inductiua appetitus, dicuntur bonæ; & sicut vnaquæque res dicitur distincta ab alia re, quatenus per se ipsam est exclusiua illius à se (quo exemplo vtitur in hunc eundem scopum D. Th. 1. contra gent. c. 71. n. 4.) ita entitas alicuius in se bonitatis est nihilominus mala, quatenus est impeditiua, & exclusiua boni debiti, respectu alicuius subiecti, & habet eatenus ratione priuationis eiusdem boni. Dicitur autem absolute bonum, vel malum vnumquodque bonum ita exclusiuum alterius boni, prout contigerit bonum exclusiui præponderare excludenti: vel è contra. Dicitur enim malum, & priuatio id, cui præponderat alterum ex impossibilibus; extremum verò præponderans dicitur bonum, & positium. Hoc modo solet Philosophus nigredinem dicere priuationem albedinis, & frigus priuationem caloris. Quia verò virtus & actus bonus maximè omnium præponderant vitio, & actui vitioso; propterea maximè omnium dicuntur priuationes, & mala, vitium, & actus vitiosus, exemplo Philosophi dicentis, tum in genere 7. Phys. text. 18. *Vitium verò corruptio horum, atque remotio*: Nempe eorum, quæ naturæ consentanea sunt, atque secundum virtutem: tum in particulari de bono, & malo morali 2. Ethic. c. 6. ante med. *Bonum ipsum corrumpunt nimium, & parum*. Nempe extrema vitiosa, quæ proinde corruptiones sunt, & priuationes, atque mala simpliciter.

Art. 7. Ratio maioris huius præponderantiæ in virtute, & actu honesto, supra vitium, & actum inhonestum, quàm in aliis qualitatibus, & formis supra alias, est hæc, quasi à posteriori. Quia videlicet qualitates, & formæ aliæ, ita sunt quædam inferiores quibusdam aliis secundum se consideratis, ut tamen sint vicissim superiores eidem respectu alicuius saltem aliquando: calor enim ita præminet frigori absolute, & secundum se, ut tamen respectu aquæ frigus præmineat calori, & similiter ipsum frigus ita præminet per se respectu aquæ, estque proinde optabilius per se, quod illi insit, ut tamen comparatione animalis sit aliquando præminens, ac optabilius, ut absit frigus aquæ, & adsit calor: idemque cernitur in rebus eiusmodi aliis, capacibus qualitarum, aliarumque formarum inuicem impossibiliū. At actus honestus ita præminet actui inhonesto secundum se, ut simul præmineat respectu omnium, & quorumlibet semper, & vbique, quia nullius vnquæ magis interesse potest, ut detur actus moralis inhonestus, quàm honestus: Alioquin posset honestè appeti ab aliquo, saltem aliquando, ut existeret in aliquo actus inhonestus, & peccaminosus, id est, ut aliquis peccaret: quod patet esse impossibile. Ratio à priori huius impossibilitatis, & asserti discriminis est. Quia de conceptu actus inhonesti est, ut displiceat Deo, utque eliciatur à quocumque elicitur, cōtra voluntatem Diuinā, utque sit recessus ab vltimo fine, & sūmo bono, quod

est Deus, iuxta dicta superius de regula morum. Patet autem cuiusque hæc sunt intrinseca & essentialia, esse quoque intrinsecum, & essentialia, ut sit inferius quibusvis aliis incopossibilibus secum, & non includentibus in se talia prædicata, veque sit ab omnibus, & semper inappetibile prudenter, cum Diuina voluntas sit mensura bonitatis rerum omnium, ut dictum est quaest. 25. de Deo, simulque sit regula cæterarum omnium voluntatum, ut liquet ex dictis quaestione 20.

Art. 8. Hac de causa actus quo quis liberè, & electivè ita adhæret rei creatæ, ac temporali, ut propter ipsam resistat legi Dei, recedat à suo ultimo fine, & summo bono, quod est Deus, ac proinde relinquat, ac negligat ipsum Deum, & incidat in damnationem æternam: actus, inquam, huiusmodi dicendus est absolutè, diciturque verissimè malus, & priuativus; atque malus, & priuatio: Quia eo ipso est intrinsecè ineligibilis prudenter, & non præponderat suo contradictorio omnibus pensatis quæ sunt communia tali actui cum puro malo, puraque priuatione, quorum tamen eadem sunt præcipua prædicata. Vtique aded autem nihil detrahit ineligibilitati, seu odibilitati mali, & vacuitati, seu nihilitati priuationis entitas illa qualificata, bonitas physica, vis delectandi, aut inducendi utilitatem aliquam temporalem, quæ conveniunt actui malo, quatenus est adhæsiō affectiva ad bonum creatum, ac temporale prohibitum à Deo, ut potius augeatur indidem ratio malitiæ, & vis exclusiva, ac priuativa boni debiti reddatur efficacior, atque ambæ enadant mirum in modum quasi intensiores, quia propter eam affectivam delectatricem, & seipsa formaliter placentem voluntati adhæsiōnem ad bonum temporale, redditur difficilior conversio ad summum bonum, magisque proinde elongatur peccator à rectitudine debita, quam si aliunde impediretur, quominus rectè amaret, & converteretur ad Deum, nempe negata sibi ad id proxima possibilitate ex parte actus primi. Tunc enim impedimentum exclusivum rectitudinis non afficeret intrinsecè voluntatem, nec eidem communicaret intrinsecè suum effectum formalem, sed solum impertiretur denominationem extrinsecam carentis rectitudine.

Art. 9. Itaque actus malus ratione suæ actualitatis, & bonitatis physica reddit deterioris conditionis adiunctam sibi priuationem rectitudinis, augetque proinde malitiam consistentem in eadem priuatione, & facit, ut non solum ipse non præponderet suo contradictorio, sed etiam præponderet quodammodo sibi suum purum contradictorium, & quodvis aliud cuiusvis alterius generis contrarium respectu subiecti, cui inest. Quia non vique aded noceret, ac elongaret ab actu bono denominatio extrinseca carentis eo actu, aut etiam alia qualitas intrinsecè inhaerens, & incopossibilis cum eodem, sed minimè afficiens ad oppositum per adhæsiōnem deliberatam ad ipsum, & cum delectatione circa ipsum, prout dictum est afficere actum malum. Quia verò, cæteris paribus, eò difficilids vnusquisque recedit à proposito semel concepto: quò cum maiori deliberatione, vel intentione illud concepit, fit ut vnusquisque actus malus eò, cæteris paribus, sit deterior, & magis priuativus actus boni, magisque elongatiuus ab eodem, quo intensior est, magisque deliberatus. Eadem est ratio de conditionibus obiectivis tenentibus se ex parte motui, aut terminatiui inhonesti. Quò enim hoc erit distantius ab obiecto honesto, magisque remotum ab eius debita prosecutione, aut dispositione debita ad prosecutionem, eò, cæteris paribus, actus enadet deterior, quia eo magis priuabit rectitudine debita, magisque elongabit ab eadem.

Art. 10. Ob hæc igitur omnia dicendum est, malitiam

R. P. Esparza Curs. Theol. Tom. I.

malitiam consistere formaliter in sola priuatione rectitudinis debite, indistincta realiter ab entitate positiua actus liberi mali, aut incopossibilis intrinsecè cum actu bono, qui deberet elici hic & nunc. Ita nimirum, ut entitas, seu actualitas, spiritualitas, vitalitas, affectio, libertas, electio, delectatio, & cætera prædicata positiua actus mali, quæ sunt ipsi communia cum actu bono, aut cum actu non malo, & experte libertatis, solum materialiter, & identicè pertineant ad conceptum malitiæ, & peccati: quia de causa talia prædicata communiter dicuntur materiale peccati, cuiusque substratum: Priuatio verò rectitudinis, auersio à Deo, recessus ob ultimo fine, oppositio cum lege Dei, difformitas respectu regulæ rationis, & si quæ sunt alia prædicata negativa his æquivalentia, per quæ actus, qui est malus, & peccaminosus, differt ab omni actu, tum bono moraliter, tum ex parte moralitatis, pertineant formaliter, ac reduplicativè ad eundem conceptum malitiæ, & peccati: quia de causa eiusmodi prædicata dicuntur communiter formale peccati, cuiusque abstractum.

Art. 11. Ista malitiæ moralis expositione excluduntur quinque opiniones circa constitutionem eius formalem. Quarum prima auctore P. Antonio Perez in M. S. constituit adæquatè malitiam moralem per liberam determinationem voluntatis purè negativam, seu priuativam, priorem prioritate naturæ omni actu positiuo, & essentialiter connexam cum existentia actus positiui mali pro posteriori naturæ. Contra quam sententiam pugnat insuper tota doctrina tradita q. 15. aduersus puram omissionem liberam, quatenus eiusmodi libera determinatio purè negativa secundum se est pura omissio libera, & subiacer omnibus difficultatibus, quibus subest pura omissio libera, ad quam nullus deinde sublequitur actus pro posteriori naturæ, ut apparebit faciliè consideranti quæ dicta sunt in illa quaestione. Secunda opinio, quæ est aliquorum Thomistarum apud Vasquez, & alios, constituit eandem malitiam per priuationem resultantem necessariò ex actu, qui est malus, pro posteriori naturæ ad ipsum. Contra quam sententiam pugnat insuper doctrina tradita tota q. 17. & 18. de constitutione moralitatis, & imputabilitatis includente in suo conceptu libertatem. Inde enim patet repugnare malitiam immediate moralem, ac imputabilem alicui, esse nihilominus mediatè tantum liberam. Præterea vtrique huic opinioni contradicit D. Thom. in præsentī q. 18. art. 5. præsertim ad 2. dicens, bonum, & malum esse differentias específicas actuum humanorum, ideoque indistinctas ab ipsis. Quod ipsum confirmatum est à nobis supra q. 26.

Art. 12. Tertia opinio Granados, & paucorum est, malitiam cuiusque actus mali sitam esse formaliter in priuatione rectitudinis debite inesse eidem actui secundum rationem genericam ipsius, secundum quam est præcisivè capax rectitudinis, licet secundum rationem specificam sit essentialiter obliquus, ac malus. Qui est modus opinandi omnium leuissimus, cum manifestum sit, nemini posse imputari ad culpā, quod nō præstiterit aliquid impossibile, & chymicum, quale est, ratione genericam, identificatam de facto cum vna differentia specifica, identificasse cum differentia specifica opposita. Tota igitur culpa, totumque malum morale immediate, & propriè tale consistit in priuatione rectitudinis debite inesse operanti; in eo videlicet, quod non excluderit à se totum actum, qui est malus, eliciendo actum bonum oppositum.

Art. 13. Quarta Vasquez, & aliorum opinio est, malitiam moralem consistere in respectu rationis, seu in denominatione oppositionis ad legem Dei, vel ad dictamen conscientie partim intrinseca, & partim extrinseca actui, qui est malus. Cui doctrina spe-

Hh 3 cialiter

cialiter contradicunt omnia, quæ superius dicta sunt de libertate, de moralitate, de bonitate, & malitia adæquate intrinseca actibus liberis, moralibus, bonis, & malis. Quinta aliquorum modernorum opinio est, solam malitiam puræ omissionis peccaminosæ, consistere in priuatione; reliquam verò omnem malitiam moralem non solum esse indistinctam realiter ab actibus positiuis malis, quod est verum iuxta dicta supra, sed etiam esse secundum se formaliter, prædicatū positiuū non minus, aut aliter, quàm bonitatem, nisi quod nonnulli eorum addunt, malitiam esse nihilominus moraliter, seu æquiualeuter priuationem, & nihil: cuius sententiæ prior pars iam antè seorsim reiecta est quoad suppositionem puræ omissionis; posterioris verò partis falsitatem ostendunt directè, ac præcipuè omnia, quæ dicta sunt in hac quæstione.

Ad 1. Qui elicit actum malum, tenebatur eum vitare, ut per se patet: vitare autem non poterat, nisi eliciendo actum bonum; cum sit impossibilis tum pura ommissio libera, tum actus indifferens in individuo, ut dictum est supra. Tenebatur igitur elicere actum bonum. Ergo quicumque malè agit, caret actu bono, quo debebat non carere, ideoque est priuatus rectitudine debita, seu cuius sibi adiungenda debitor erat.

Ad 2. Odium Dei magis elongat ab amore Dei, ideoque magis eo priuat, quàm alij actus peccaminosi oppositi virtutibus moralibus. Deterius enim dispositus est ad amorē, qui odit, quàm qui aliter offendit: sicut materia prima remouetur magis à forma ignis per formā aquæ, quàm per formam ligni. Licet enim priuatio, & nō esse rei logicè, ac enūciabiliter, seu quoad verificationem propositionis negatiuæ: consistat in indiuisibili; obiectiue tamen, ac physicè, & quoad vim impeditiuam existentie rei, quæ negatur, est capax augmenti, & diminutionis, secundum qualitatem entitatis, cum qua identificatur ipsa negatio obiectiua, & in qua fundatur negatio logica, ac denominatiua, ut liquet ex dictis supra art. 8. & 9. Vnde etiam apparet odium intensum magis priuare amore, quàm odium remissum. Quia esto utrumque priuet toto amore, & totaliter totalitate ipsius amoris, non tamen utrumque priuat totaliter totalitate remotionis ab amore, sed intensum magis, & remissum minus, ut exponit optimè in genere D. Thomas 1. p. q. illa 48. art. 4. & specialiter de malo morali, in præsentī q. 73. art. 2. & 3. Eodem pertinet, quod docet Philosophus 10. Metaph. text. 13. contraria, ut album, & nigrum, magis distare inter se, quàm contradictoria, ut album, & non album; nigrum, & non nigrum: quia videlicet contrarium addit supra purum contradictorium, & difficilius pellitur, ideoque elongat magis ab altero cōtrario.

Ad 3. Singulæ virtutes morales perficiunt peculiarem aliquam inclinationem naturæ humanæ, ut docet Sanctus Thomas 2. 2. qu. 108. art. 2. ex Philosopho 2. Ethic. sub initium, sed aliquæ virtutes id præstant promouendo eam inclinationem, eique superaddendo, ut fortitudo, & liberalitas; aliæ verò reprimendo inclinationem, eique detrahendo, ut castitas, & mansuetudo. Ex vitiis oppositis virtuti promouenti inclinationem naturalem, deterius est defectuosum extremum, quàm superabundans, ut avaritia, quàm prodigalitas; & timiditas, quàm audacia. Quia nimirum remouet magis à virtute, cui opponitur, magisque reddit indispositum ad illam. E contra ob eandem rationem, ex vitiis oppositis virtuti reprimenti inclinationem naturalem, extremum superabundans est deterius, quàm defectuosum: ut iracundia, quàm nimis defectus iræ; & luxuria, quàm insensibilitas. Licet enim utrumque extremorum priuet eadem virtute, eaque tota; alterum tamen priuat magis illa, quàm alterum. Quia verò hæc inæqualis vis priuandi prouenit in vnoquoque vitio, ex motiuo eius pe-

liari; atque ex motiuo desumitur species actus, ut supra dictum est; sit ut indidem euadant diuersæ species vitia opposita eidem virtuti, vnde sunt inæqualiter priuatiua ipsius. Haud aliter homicidium, infamatio, & furtum dissident inter se specie, & sunt inæqualia peccata. Nempe quia licet priuent eadem rectitudine iustitiæ, inæqualiter tamen ab ea, & ab eius fine, qui est pax, & tranquillitas mutua, distant, ac remouent, propter diuersitatem moralem obiectorum, ad quæ feruntur. Negatur itaque priuationes specificari solum ex rebus negatis; cum & ex modo illas excludendi, atque ex conditione entitatis positiuæ, cui identice coherent, specificam diuersitatem sortiantur.

Ad 4. Vitia opposita eidem virtuti opponuntur simul inter se ratione motiuorum inuicem impossibilium, magis etiam quàm cum motiuo virtutis, & indidem resultat oppositio mutua priuationum virtutis, quæ insunt iisdem vitiis propter identitatem realem vitiositatum, seu priuationum virtutis cum entitatibus, & prædicatis positiuis extremorum, quæ vitiosa sunt: huiusmodi namque priuationes licet sint alicuius eiusdem rei, possunt inter se opponi: quia simul opponuntur modo explicato entitatibus aliis indistinctis realiter ab vnaquaque priuatione, ad cuius ferè modum, quo opponuntur tepido frigidum, & calidum.

Art. 1. Ad 5. Omnia vitia, & delectabilia creata fecit Deus propter hominem, iuxta illud Apostoli 1. ad Corinth. 3. 23. *Omnia vestra sunt.* Quod enim alicuius est, propter ipsum est. Vnde nullas aut vitilates, aut delectationes prohibet Deus homini, quæ, & quia vitilates, & delectationes sunt, sed solum prohibet paruas quasdam vitilates, & delectationes, & prohibendo reddit prauas, præcisè quatenus sunt impeditiua aliarum maiorum vitilatum, & delectationum decentium hominem quæ homo est, & congruentium vltimo ipsius fini, qui est fons summæ, ac plenæ tum vitilitatis, tum delectationis. Non igitur satisfaciunt intentioni, voluntatiue Diuinæ prohibenti peccata, idest, eas vitilates, & delectationes, quarum prosecutione peccatur: Non, inquam, satisfaciunt huic voluntati Diuinæ, qui non ita vitat eas vitilates, & delectationes, ut simul prosequatur honestum, ideoque fieri non potest, ut quis liberè declinet ab omni malo, aut ut liberè, ac moraliter eliciat actum aliquem expectem omnis malitiæ, quin eo ipso eliciat actum aliquem bonum, idest, quin eo ipso faciat bonitatem.

Art. 2. Quapropter credendum minimè est, priorè illam partem legis vniuersalis, *Declina à malo*; nullam è nobis exigere positiuam bonitatis, & iustitiæ partem, sed quòd exigat tantum, ut minimum, bonitatis, & iustitiæ, quantum sufficit ad vitanda peccata, cum altera pars, *fac bonum*, exigat maiorem sanctitatis cumulū, quàm qui est præcisè necessarius ad vitatorem peccatorum. Prius proinde documentum expletur initio sufficienter timore pœnæ, posterius deinde spe præmij, & utrumque postremo cumulatiuè dilectione Dei. Omne itaque peccatum, siue sit omissionis, siue commissionis, priuat rectitudine aliqua, quam deberet in se habere qui peccat, nisi quòd peccatum omissionis priuat rectitudine, ad quam tenemur cum maiori aliqua determinatione; peccatum verò commissionis priuat rectitudine aliqua vagè, magisque indifferenter debita cum maiori latitudine, ac indifferentia legis, ut insinuat iterum fuit q. 15. ad 3.

Ad 6. Peccatum lethale, & veniale, non necessariò, & vniuersaliter differunt specie, ut docet D. Thomas q. 72. art. 5. ideoque fieri potest, ut utrumque priuet rectitudine eiusdem infimæ speciei. Sed peccatum lethale remouet ab ea multò magis, quàm veniale, quia remouet simul, atque auertit simpliciter, & absolute ab vltimo fine. Vnde, quantum est de se, reddit hominem irreparabiliter malum; sicut redditur imper-

suasibilis, qui errat circa primæ speculationis principia, quibus æquiparatur, quoad operabilia vltimus finis, ex 7. Ethic. c. 8. At peccatū veniale non continet in se tantam remotionem à rectitudine debita hic & nunc; quia solum deordinat circa media, retento ordine circa vltimum finem, vi cuius renocari potest à lapsu: sicut qui errat intellectuāliter saluatis primis principiis, potest per ipsa errorem deponere.

Ad 7. Benè habent, & rectè concludunt, quæ ibi dicuntur omnia, præter id, quod postremò subiungitur de repugnantia identitatis inter esse, & non esse positium, & priuationium; quam repugnantiam non subsistere, eamque identitatem subsistere, ostensum est suprà ab art. 3. & docet semel, atque iterum D. Thom. locis superius indicatis, maxime verò q. 1. de malo art. 1. supponiturque ab omnibus in communi diuisione tum viuientis in sensibile, & insensibile, tum animalis in rationale, & irrationale. Nempe differentia negatiua vtrobiq; sunt simul differentia specificæ, ideoque indiuisim, ac indistinctè includunt in se positium & negatiuum. Dicatur igitur nullum quidem esse, nullumque positium posse esse indistinctum realiter à suo non esse, & à priuatione sui, bene tamen à non esse & à priuatione alterius particularis esse, alteriusque positium. In hoc enim nullum est absurdum, sed magis in opposito. Nullum namque purum non esse datur extra intellectum, vt dictum est suprà; & quatenus est in intellectu, seu quatenus intellectum est, est rursus aliquod bonum, & aliquod positium, vt aduertit optimè D. Thom. art. illo 1. ad 20.

Ad 8. Dictum est suprà libertatem esse de conceptu moralitatis, & imputabilitatis. Vnde vbi nulla superadditur specialis libertas, nulla superadditur moralitas, nullaque proinde, aut bonitas, aut malitia seorsim, ac specialiter imputabilis. Nulla autem libertas immediate, ac seorsim exercetur in actione exteriori secundum se præcisè considerata. Nulla igitur accrescit, aut tollitur, seu bonitas, seu malitia seorsim, ac specialiter imputabilis, & meritoria, aut demeritoria, ex eo præcisè, quod adfit, vel desit actio exterior, aut euentus aliquis ex eadem actione dependens secundum se tantum, nullaque facta variatione directè, vel indirectè in actibus internis voluntatis immediate liberis, vt docet D. Thom. q. 20. art. 4. & 5. & exponitur diligentius infra q. 38. Quare occidisse est deterius physicè, quàm voluisse tantum occidere, non tamen moraliter, ac imputabiliter, si cætera sint omnino paria. Alia longè ratio est de actu interno malo diutius durante. Quia eo ipso diutius durat priuatio rectitudinis debita, idque cum nouo exercitio libertatis, quoad nouam durationem eiusdem priuationis, ideoque crescit malum morale formaliter vt tale.

Ad 9. Sextus digitus in manu, & quæuis alia in aliis partibus redundantia materiæ, idè præcisè nocet, & est mala; quia priuat operatione, aut perfectione operationis, quæ est connaturalis vnicuique parti corporis humani; sicuti paries interpositus luminoso & illuminabili, idè præcisè huic nocet, quia priuat lumine. Perfectio statua, & imaginis consistit in vi excitandi cognitionem, & memoriam sui prototypi, ob quam nimirum fiunt, & hac operatione priuari possunt, tam per redundantiam, quàm per defectum materiæ & colorum; vnde totum vtrarumque malum consistit in priuatione eius operationis, atque hac ratione fieri potest, vt quod erat defectus in homine, sit perfectio in statua, & imagine, vt quod vna manus sit maior altera, aut desit alter oculus, si ita erat in homine. Idem dicitur de chordis in cythara, quarum scilicet ea quantitas, & numerus laudantur, quæ iuuant, & non impediunt perfectionem soni; quæ verò eadem priuant, eatenus præcisè sunt mala. Error, dolor, & cibus amarus, idè deteriores sunt, quàm

pura carentia contrariorum bonorum proueniens ab extrinseco; quia cum contineant in se priuationem istorum bonorum, dum vniuntur physicè subiecto, communicant eidem intrinsecè dictam priuationem, quod pertinet ad maiorem remotionem à bono connaturali, iuxta dicta suprà. Cum igitur hoc ipsum vniuersaliter appareat eodem proportionaliter modo in quauis entitate positua, nocente physicè alij entitati, patet omne malum physicum consistere formaliter in sola priuatione adiacente entitati positua, quæ nocet; adeoque magis hinc confirmari, quàm labefactari constitutionem formalem malitiæ moralis per solam priuationem.

QVÆSTIO XXX.

*Vtrum opera nostra bona & mala
sint meritoria, & demerito-
ria apud Deum?*

IDE TVR non esse. 1. Quia qui sibi arat, & occat, aut suas segetes comburit, sibi que aut acquirit, aut nocet, atque de re sua disponit vt libet absque vilo ad aliquem alium respectu, nihil apud quemquam alium meretur, aut demeretur. Homo autem est Dominus suorum actuum, sibi que prodest, ac nocet, dum benè aut malè operatur: quia perficitur per bonos actus, & deterioratur per malos, atque ex illis gaudij, ex his meroris materiam sibi comparat. Neque cuiusquam alterius quidquam interest, saltem vt plurimum, quo quisque pacto se gerat. Ergò homo nullam ab vilo alio retributionem, aut punitionem meretur, saltem vt plurimum.

2. De conceptu meriti, ac demeriti est, vt ei aliquatenus proffit, ac noceat, à quo facienda est retributio, nulla namque est compensatio inutilium, nullaque poena nihil nocentium. Homo autem nihil prodest Deo, aut nocere potest, vt patet ex illo Job. 35. 6. Si peccaueris, quid ei nocebis? & rursus. Si iuste egeris, quid donabis ei? aut quid de manu tua accipies. Ergò nihil apud Deum mereri, aut demereri potest homo.

3. Nemo apud eum meretur, aut demeretur, de quo nihil cogitat, dum operatur, ideoque nullum ei vel obsequium præstat, vel iniuriam infert formaliter. Multa autem opera facit homo tum bona, tum mala, nihil cogitans actualiter de Deo. Ergò non omnia opera hominis bona, & mala sunt meritoria, & demeritoria apud Deum.

4. Nihil quisquam mereri potest apud alium, præcisè, quia vel accepit aliquid ab eo, vel præstitit quod debebat. Nam qui dedit, factus est potius creditor accipientis, & is tenetur, vt minimum, ad gratificandum. Qui verò accepit rem sibi debitam, idèst, suam, nullam inde grauamen subire potest. Alioquin fieri posset, vt quis redderetur creditor sola debiti solutione, atque ex quouis debito suboriretur irrequieta, ac infinita debitorum, ac creditorum vicissitudo, gignente nouum debitum qualibet solutione solutionis. Omnia autem opera nostra bona sunt dona Dei, vt dicit Concil. Trident. sess. 6. c. 16. & Colligitur ex 1. ad Corinth. 4. 7. Quid habes, quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Vbi non minus opportunè, quin imò efficacius quodammodo, & iustius exprobraretur. Quid postulas solutionem, aut compensationem, quasi non acceperis? Eodem pertinet, quod dicitur 1. ad Rom. 35. Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Iam quod debeamus obsequi Deo per omne opus bonum, manifestius